

Prof. dr Goran B. Milošević
Mr Ladin Gostimirović

MONETARNA I FISKALNA EKONOMIJA

VISOKA POSLOVNO TEHNIČKA ŠKOLA
DOBOJ

**VISOKA POSLOVNO TEHNIČKA ŠKOLA
DOBOJ**

**Prof. dr Goran B. Milošević
Mr Ladin Gostimirović**

MONETARNA I FISKALNA EKONOMIJA

Kompijuterski pripremio:
Goran KECMAN

Titl:
000

Štamper:
SZR „Glasnik“ Doboj

ISBN 978-9952-767-2-1
© Visoka poslovno tehnička škola Doboj, 2013.

Doboj-Beograd, 2013.

Izdavač:
VISOKA POSLOVNO TEHNIČKA ŠKOLA

Za izdavača:
Mr Ladin GOSTIMIROVIĆ

Autor:
Prof. dr Goran B. Milošević
Mr Ladin Gostimirović

Recenzent:
Prof. dr Srđan Milašinović
Prof. dr Nataša Golubović

Urednik:
Mr Ladin GOSTIMIROVIĆ

Lektor i korektor:
Mr Slavica GOSTIMIROVIĆ

Kompjuterska priprema:
Dragan KECMAN

Tiraž:
300

Štampa:
SZR „Grafičar“ Doboj

ISBN 978-99955-767-2-1
© Visoka poslovno tehnička škola, Doboj, 2013.

PREDGOVOR

Knjiga „Monetarna i fiskalna ekonomija“ rezultat je nastojanja da se sačini delo koje će moći da se koristi kao izvor stručnih i naučnih informacija za potrebe poslovne prakse i teorijskih izučavanja. Ona može biti od koristi svima koji se u poslovnim i drugim organizacijama, profesionalno ili prirodno svoje pozicije, teorijski ili praktično bave problemima iz ove oblasti, ali i svima koji žele da više saznaju o monetarnoj politici, politici centralne banke, javnim prihodima, javnim rashodima, budžetu, fiskalnoj politici i drugim aspektima monetarne i fiskalne ekonomije.

Posebnu zahvalnost dugujemo recenzentima prof. dr Nataši Golubović i prof. dr Srdanu Milašinoviću, koji su svojim korisnim primedbama i sugestijama doprineli poboljšanju kvaliteta teksta.

Svaka dobronamerna primedba čitalaca biće dragocena, primljena sa zahvalnošću i uzeta u obzir prilikom pripreme drugog izdanja.

Beograd - Doboj, 2013.

Autori

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
UVODNA RAZMATRANJA	
1. NAUKA O FINANSIJAMA	13
2. PREDMET NAUKE O FINANSIJAMA	14
3. FINANSIJE I EKONOMIJA	15
3.1 Društveni bruto proizvod	16
3.2 Društveni proizvod i Nacionalni dohodak	17
3.3 Nacionalni računi	18
3.4 Nominalni, realni, potencijalni i stvarni društveni proizvod	20
3.5 Tržište	21
3.6 Cene	24
GLAVA I NOVAC I PROCES NJEGOVOG KREIRANJA	
1. POJAM I ISTORIJSKI RAZVOJ NOVCA	29
2.1. Novac kao mera vrednosti	31
2.2. Novac kao sredstvo prometa	33
2.3. Novac kao platežno sredstvo	33
2.4. Novac kao blago	34
2.5. Novac u funkciji svetskog novca	35
3. NOVČANI AGREGATI	37
3.1. Teorijski koncept novčane mase	37
3.2. Oblici finansijske aktive	38
3.2.1. Hartije od vrednosti	38
3.2.1.1. Opšta pravila o hartijama od vrednosti	38
3.2.1.2. Vrste hartija od vrednosti	41
3.2.1.2.1. Hartije od vrednosti prema prirodi inkorporisanog prava	41
3.2.1.2.2. Hartije od vrednosti prema načinu određivanja imaoaca prava	44
3.2.1.2.3. Hartije od vrednosti prema načinu nastajanja prava	46
3.2.1.2.4. Menica	47
3.2.1.2.5. Ček	50
3.2.1.2.6. Akcije	52
3.2.1.2.6.1. Opšta pravila o akcijama (deonicama)	52
3.2.1.2.6.2. Vrste i rodovi akcija (deonica)	54
3.2.1.2.7. Obveznice	60
3.2.1.3. Osnovne radnje sa hartijama od vrednosti	62

3.2.2 Žiralni novac	64
3.2.3 Devize	65
3.2.4 Zlato i plemeniti metali	65
3.3 Definicija novčane mase u razvijenim zemljama i u Srbiji	65
3.4 Formiranje novčane mase	69
4 POTREBNA KOLIČINA NOVCA U OPTICAJU	70
4.1 Teorijski aspekt količine novca u opticaju	70
4.2 Kamata i tražnja za novcem	74
4.4 Primarni novac - monetarna baza	76
4.4 Tokovi kreiranja primarnog novca	78
4.5 Monetarni multiplikator	81
4.6 Problem kreiranja primarnog novca – studija slučaja Srbija	83
4.7 Kreiranje novca od strane banaka	85
5 VREMENSKA VREDNOST NOVCA	89

GLAVA II MONETARNA POLITIKA

1 POJAM I INSTRUMENTI MONETARNE POLITIKE	93
1.1 Definicija monetarne politike	93
1.2 Anticiklična monetarna politika	94
1.3 Politika konstantne stope monetarnog rasta	95
1.4 Politika godišnjeg programiranog rasta monetarnih agregata	97
1.5 Instrumenti monetarne politike – studija slučaja Narodna banka Srbije ..	98
2 RESTRIKTIVNA I EKSPANZIVNA MONETARNA POLITIKA	100
3 MONETARNA I FISKALNA POLITIKA U IS-LM MODELU	101
3.1 IS kriva	101
3.2 LM kriva	102
3.3 Ravnoteža IS i LM krivih	103

GLAVA III INFLACIJA

1 DEFINISANJE INFLACIJE	109
2 MERENJE INFLACIJE	110
3 AGREGATNA PONUDA I AGREGATNA TRAŽNJA	111
3.1 Kriva agregatne tražnje i kriva agregatne ponude.....	111
3.2 Makroekonomska ravnoteža na tržištu dobara i usluga	115
3.3 Pomeranje krivih agregatne tražnje i agregatne ponude	116
3.5 Koncept makroekonomske tržišne ravnoteže	121
4 VRSTE INFLACIJE	122
5 INFLACIJA – STUDIJA SLUČAJA SRBIJA	125
6 KONFLIKT ODNOSA IZMEĐU INFLACIJE NEZAPOSLENOSTI	128
6.1 Pojam i osnovne karakteristike nezaposlenosti	128
6.2 Država i nezaposlenost	130

6.3 Odnos između inflacije i nezaposlenosti	132
6.4 Filipsova kriva	136
GLAVA IV FINANSIJSKO TRŽIŠTE	
1 POJAM FINANSIJSKOG TRŽIŠTA	139
2 KARAKTERISTIKE FINANSIJSKOG TRŽIŠTA	140
3.1 Tržište novca	141
3.2 Tržište kapitala	142
3.3 Devizno tržište	143
4 FINANSIJSKE INSTITUCIJE	144
4.1 Pojam i vrste finansijskih institucija	144
4.1.1 Centralna banka	144
4.1.2 Depozitne finansijske institucije	145
4.1.3 Nedepozitne finansijske institucije	147
4.1.4 Berze	147
GLAVA V MEĐUNARODNI MONETARNI SISTEM	
1 MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE	151
1.1 Međunarodni monetarni fond (IMF) i Svetska banka (IBRD)	151
1.2 Reforma međunarodnog monetarnog sistema	154
2 EVROPSKI MONETARNI SISTEM	156
2.1 Stvaranje Evropske monetarne unije	156
2.2 Subjekti Evropske monetarne unije	157
2.2.1 Evropski sistem centralnih banaka	157
GLAVA VI PLATNI BILANS I DEVIZNI KURS	
1 POJAM I STRUKTURA PLATNOG BILANSA	161
2 NERAVNOTEŽA PLATNOG BILANSA	162
3 URAVNOTEŽENJE PLATNOG BILANSA	165
4 POJAM I FUNKCIJE DEVIZNOG KURSA	166
5 FIKSNI I FLUKTUIRAJUĆI DEVIZNI KURS	168
5.1 Fiksni devizni kurs	168
5.2 Fluktuirajući devizni kurs	169
6 PROMENE DEVIZNOG KURSA	170
6.1 Devalvacija	170
6.2 Revalvacija	171

GLAVA VII FISKALNA POLITIKA

1 FINANSIJSKA DELATNOST DRŽAVE	175
2 POJAM I INSTRUMENTI FISKALNE POLITIKE	177
3 EKONOMSKI EFEKTI FISKALNE POLITIKE	182
3.1 Efekti fiskalne politike na ekonomski razvoj	184
3.2 Efekti fiskalne politike na redistribuciju	190
3.3 Efekti fiskalne politike na spoljnu trgovinu i platni bilans	192

GLAVA VIII JAVNI RASHODI

1 JAVNE POTREBE	199
2 POJAM JAVNIH RASHODA	202
3 KLASIFIKACIJA JAVNIH RASHODA	204
4 NAČELA IZVRŠENJA JAVNIH RASHODA	206
5 OBIM DRŽAVNIH RASHODA	207
6 TEORIJA POKRIĆA DRŽAVNIH RASHODA	210
7 DRŽAVNA POTROŠNJA	212

GLAVA IX JAVNI PRIHODI

1 POJAM JAVNIH PRIHODA	219
2 KLASIFIKACIJA JAVNIH PRIHODA	221
3 ELEMENTI JAVNIH PRIHODA	225

GLAVA X POREZI

1 POJAM I KARAKTERISTIKE POREZA	235
2 CILJEVI OPOREZIVANJA	240
3 UČINCI OPOREZIVANJA	243
4 GRANICA PORESKOG ZAHVATANJA	244
5 PORESKA NAČELA	249
6 KLASIFIKACIJA POREZA	256

GLAVA XI PREVALJIVANJE POREZA

1 POJAM PREVALJIVANJA POREZA	267
2 VRSTE PREVALJIVANJA POREZA	271
2.1 Namerno i nenamerno prevaljivanje poreza	271
2.2 Prevaljivanje unapred, prevaljivanje unazad i bočno prevaljivanje	272
2.3 Jednostruko, dvostruko i višestruko prevaljivanje	273
3 FAZE PREVALJIVANJA POREZA	274
3.1 Perkusija	274
3.2 Reperkusija	274

3.3 Incidenca	278
3.4 Posledice incidence	280
3.4.1 Povećanje radnog napora	280
3.4.2 Smanjenje potrošnje i štednje	284
3.4.3 Smanjenje investicija	285
4 TRANSFORMACIJA POREZA	287

GLAVA XII EVAZIJA POREZA

1 POJAM PORESKE EVAZIJE	293
2 VRSTE EVAZIJE POREZA	295
2.1 Zakonita evazija poreza	295
2.2. Međunarodna zakonita poreska evazija	297
2.3 Off shor biznis	299
2.4. Nezakonita evazija poreza	301
3 PORESKA EVAZIJA U EVROPSKOJ UNIJI	303
4 PORESKA EVAZIJA U ZEMLJAMA U TRANZICIJI	306

GLAVA XIII BUDŽET

1 POJAM BUDŽETA	311
2 BUDŽETSKA NAČELA	313
3 BUDŽETSKA PROCEDURA	315
3.1 Izrada budžeta	315
3.2 Utvrđivanje budžeta	316
3.3 Izvršenje budžeta	317
3.4 Kontrola izvršenja budžeta	317

BIBLIOGRAFIJA

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Narodna i univerzitetska biblioteka
Republike Srpske, Baňa Luka

336.7(075.8)

336.1/.5(075.8)

МИЛОШЕВИЋ, Горан

Monetarna i fiskalna ekonomija / Goran B.
Milošević, Ladin Gostimirović. - Doboj : Visoka
poslovno tehnička škola, 2013 (Doboj : Grafičar). - 324
str. : tabele, graf. prikazi ; 25 cm

Tiraž 300. - Bibliografija: str. 319-322

ISBN 978-99955-767-2-1

1. Гостимировић, Ладин [аутор]

COBISS.BH-ID 4078616